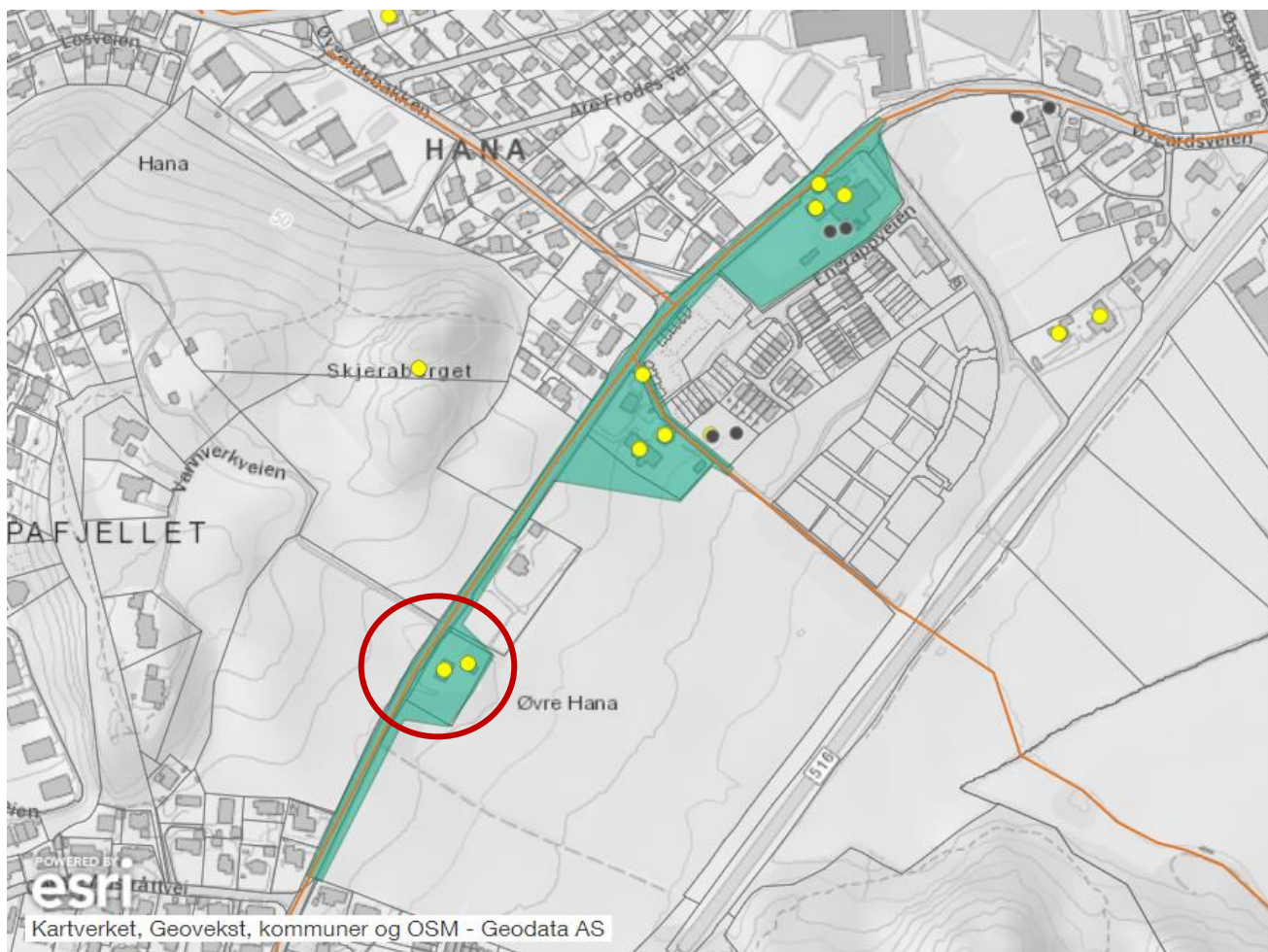

Detaljutsnitt fra Kulturminneregisteret. <http://tiny.cc/75klnz>

ØYGARDSVEIEN 106, HANA

KULTURMILJØVERDIER

Dokumentet er utarbeidet som:

- kunnskapsgrunnlag i plan og byggesaksprosesser.
- kunnskapsgrunnlag for de som ønsker å bli kjent med historie og lokal identitet gjennom fysiske spor
- supplement til registreringene i Kulturminneregisteret

Automatisk fredete kulturminner er ikke omtalt her. For informasjon om disse se Riksantikvarens database Askeladden.

Hovedbygningen på Solheim, Øvre Hana (Hana-Øygarden) . Gnr./bnr. 38/19

Øvre Hana – gårdsbruk ved den gamle kirkeveien

Øygardsveien (før Kyrkjevegen) over Hana, som forbinder Vatne og Hana med Høyland kirke er en av de eldste bevarte veifarene i Sandnes. Høyland er kjent som kirkested siden middelalderen. Veien er kjent som gammel kirkevei mellom Høyland og Vatne. Den var utbedret til kjørevei før 1838, blant de første i Høyland, men hadde nok da en lang historie som ridevei. Den koblet store områder i Høyland og nabobygder som Riska og Høle til Høyland kirke – og til den gamle postrideveien over Høylands Fjellbygd.

Øygardsveien er en av få gamle, større historiske strukturer som fortsatt er godt leselig i dagens landskap. Sør for Vatne følger veien høyderyggen der gårdsbebyggelsen til flere av de østligste brukene på Hana ligger – også kalt Øvre Hana eller Hana-Øygard. ..

Øvre Hana henger sammen med det flatlendte og fruktbare jordbrukslandet på Vatne og Austrått. Bebyggelsen på Øvre Hana ligger på høyderyggen som den gamle kirkeveien følger. Dette er gamle områder for gårdsbosetting, noe som understøttes av automatiske fredete bosettingsspor. Det var jordskifte på Hana i 1829 og 1884. Trolig lå bebyggelsen på Øvre Hana før mer samlet ved bruk nr. 35, der det gamle veifaret mot Noredalen tok av fra Øygardsveien før 1884. Jordskiftetkart fra 1880–1881 og rektangelkart tatt opp 1887-90 viser gårdsbebyggelsen på Øvre Hana spredt langs veien i en struktur som vi kjenner igjen i dag.

I dag er det bebyggelse etter tre gårdstun langs Øygardsveien på Øvre Hana. Alle med verneverdig eldre hus. To har komplette tun, dvs. med driftsbygninger bevart – 38/35 Øygardsveien 78 og 38/14 Øygardsveien 58 (ett tun er nylig revet for å gi plass til utbygging). Øygardsveien er det bindende elementet i miljøet.

Solheim 38/19, Øygardsveien 106, ligger lengst sør, i grense med Austrått. Her står hovedbygningen og et lite vedhus. De var opprinnelig del av et stort firkanttun. Driftsbygningen ble revet i 1968.

Etter tradisjonen er hovedbygningen satt opp midt på 1800-tallet av Rasmus Torsteinson som var skipper og drev med tømmerfrakt. Ifølge bygdebokforfatter O. Aurennes (1954:174) bodde Rasmus Torsteinson (1807–1865) på Hana-Øygarden.

Det er et relativt stort midtgangshus på halvannen etasje med saltaksark mot veien. Arkoppbygget kom i 1911. Huset har bevart hovedform fra denne tiden, med takutstikk med utskjæringer på bjelkehoder, typisk for sveitserstilperioden. Øvrige eksteriørdetaljer er fornyet, men på grunn av de bevarte detaljene og bygningskroppens hovedform og beliggenhet er det lett å lese som et eldre hus. .

Av andre gårdshus etter bruk 19 står kun det lille vedhuset. Det er grindabygd – en tradisjonell konstruksjonstype som i dag begynner å bli sjelden. Til eiendommen hører rester av en frodig hage med store løvtrær. Dette er et av få steder hvor rester av alléen langs den gamle kirkeveien er bevart.

Kulturmiljøvurdering

Selv om gårdstunet har redusert bebyggelse, inngår det gamle våningshuset med uthuset og den frodige hagen og som et verdifullt og typisk element i Øygardsveiens (Kyrkjevegens) kulturlandskap. Øygardsveien 106 er lett å lese som del av et eldre lag bebyggelse på Øvre Hana.

Selv om de to komplette gårdstuna på bruk 35 og 14 utgjør tyngdepunktet i kulturmiljøet på Øvre Hana, har den resterende bebyggelsen på bruk 19 en svært viktig rolle i å styrke lesbarhet og å se sammenhenger i kulturlandskapet på Øvre Hana – dvs. forstå de gamle gårdenes beliggenhet og strategiske utnyttelse av landskapsformasjonen og deres sammenheng til den gamle ferdselsåren. Det er snakk om å forstå en underliggende historisk bosettingsstruktur som også har lagt grunnlaget for dagens utbygging i området. Den bevarte gårdsbebyggelsen er ankerfester av stor betydning for lokal, historisk identitet.

Øygardsveien er det sammenbindende elementet. Som del av den gamle kirkeveiens miljø, er gårdene på Øvre Hana knyttet sammen i en større historisk struktur i Sandnes, som også har betydning for kulturlandskap og ferdselshistorie knyttet til området ved Høyland kirke – sett i sammenheng.

Om vi ser på det store bildet når det gjelder utviklingen av bestanden av kulturminner i Sandnes er landbrukets kulturminner blant de mest tapsutsatte. Tapsandelen siden kulturminneregistreringen begynte på 1980-tallet er her er 43 % mot et gjennomsnitt på 33 %. Selv om driftsbygninger topper tapsstatistikken med 59 % kommer hovedbygninger på gårdsbruk ikke langt etter med 46 % – der vanlige bolighus har en tapsandel på 19 %. Og selv om landbrukssektoren også er registrert med mange enkeltminner, er det en trend som peker mot en ikke bærekraftig utvikling for hvordan denne sektoren skal kunne fremstå og oppleves i framtidige fortellinger om Sandnes. At miljøet på Øvre Hana nettopp måtte la et svært gammelt gårdstun gå tapt for utbygging kan være et frampek.

Vertikalfoto 2022. (1881.no, Historiske kart).

Øygardsveien ved Øvre Hana fotografert av Widerøe i 1954. Øygardsveien 106 nærmest. (ika-w071075)

Utsnitt av Jonas Ravn Daae originalkart fra NGOs kartlegging i 1855. [MITT KART | KARTVERKET.NO](https://mittkart.kartverket.no).

Utsnitt av originalkart 6B 11 tatt opp 1887–90, tegnet av Reinald Fritjof Valdemar Gulbrandsen. ([Mitt kart | Kartverket.no](https://mittkart.kartverket.no).)

Vertikalfoto 1937 (1881.no, Historiske kart)

Jordskiftekart over Hana tatt opp 1880–1881.

Øygardsveien 106 sett fra Vannverksveien 2018.

Kilder

Aurenes, Ola. Høyland gards- og ættesoge. Gjennom 400 år. Stavanger 1954. [Høyland gards- og ættesoge gjennom 400 år: 1500-1900.](#)

Hestholm, Fredrik. Ferdselsårer i Sandnes kommune. Rapport for byantikvaren i Sandnes 2017.

Interkommunalt arkiv Rogaland IKS (IKA Rogaland), Widerøesamlingen. [Kontakt oss | IKA Rogaland](#) 1881.no, Historiske kart.

SEFRAK-registreringen i Sandnes 1981.